

3. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України від 18.04.2025 № 13193. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2935322>.

4. Рішення Конституційного Суду України від 04.06.2019 № 2-р/2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 53. Ст. 1849.

5. Рішення Конституційного Суду України від 18.12.2024 № 12-р(П)/2024. *Офіційний вісник України*. 2025. № 9. Ст. 791.

6. Рішення Конституційного Суду України від 16.10.2007 № 8-рп/2007. *Офіційний вісник України*. 2007. № 80. Ст. 2979.

7. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2024 № 560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-п>.

8. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо прав педагогічних працівників та здобувачів освіти» від 15.08.2025 № 13634. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/3044204>.

Валентина БОНЯК

завідувач кафедри теорії
та історії держави та права,
конституційного права та прав людини
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ МЕХАНІЗМУ
ОХОРОНИ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ДІЇ
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Здійснена спроба визначити роль інституційного складника в механізмі охорони прав дитини в умовах діючого в Україні правового режиму воєнного стану.

Питання дієвого досліджуваного механізму в умовах триваючої російсько-української війни набуває неабиякого значення, бо ж за період воєнних дій кожна українська дитина зазнала порушень практично всіх законодавчо закріплених прав. Найтрагічнішим є те, що ворог здійснив замах на майбутнє нашої держави, на її генетичний фонд [1, с. 14].

Так, за офіційними даними ювенальних прокурорів, на початок червня 2025 року в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації загинула 631 дитина, 1975 дітей отримали поранення різного ступеня тяжкості. Найбільша кількість постраждалих дітей у Донецькій, Харківській, Херсонській, Дніпропетровській, Київській та Запорізькій областях [2].

Ситуація, що склалась, вимагає окремої уваги науковців до питання визначення місця і ролі інструментального складника у досліджуваному механізмі.

У правничій науці категорія «механізм охорони прав людини» визначається насамперед, як система суспільних і державних інститутів, а також юридичних засобів, які забезпечують організацію та діяльність вказаних інститутів та спрямовані на запобігання порушенню прав і свобод людини, припинення протиправної поведінки, відновлення порушених прав, відшкодування завданої шкоди й притягнення винних до відповідальності [3, с. 90]. Використаємо вказаний підхід і до визначення механізму охорони прав дитини в умовах дії правового режиму *воєнного стану* в Україні, акцентуючи увагу на такому важливому складнику як інституційний (органи і посадові особи).

Інституційний складник механізму охорони прав дитини в умовах збройної агресії охоплює значну кількість органів публічної влади, їхніх службових й посадових осіб. В умовах діючого правового режиму воєнного стану в Україні його складають:

1. Український парламент – Верховна Рада України, як єдиний орган законодавчої влади.

2. Глава держави – Президент України, Офіс Президента України включно, радниця-уповноважена з прав дитини і дитячої реабілітації, Координаційна рада з питань захисту та безпеки дітей як консультативно-дорадчий орган при Президентах України.

3. Уряд – Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади (Міністерство національної єдності України, Національна поліція України та інші правоохоронні органи держави, Міністерство соціальної політики, Державна служба з питань дитинства та молоді), а також створені Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, Національне інформаційне бюро й інші.

4. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (омбудсмен України), Консультаційні центри Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

5. Судові органи.

6. Офіс Генерального прокурора.

7. Органи місцевого самоврядування.

8. Громадські та благодійні організації (включно з міжнародними), серед яких Всеукраїнська фундація «Захист прав дітей», Всеукраїнська громадська організація «Магнолія», благодійний фонд «Право на захист», Українська мережа за права дитини, фонд «Голоси дітей», міжнародна благодійна організація «Благодійний фонд «СОС Дитячі Містечка», дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй ЮНІСЕФ (UNICEF).

9. Адвокатура як недержавний самоврядний інститут, правозахисні організації (включно з міжнародними).

Тісна взаємодія вищевказаних органів і організацій, посадових і

службових осіб з перших днів дії Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» проявилась у діяльності створеного Кабінетом Міністрів України для захисту прав та інтересів дітей Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану.

Крім цього, Офісом Президента України спільно з ЮНІСЕФ та Міністерством соціальної політики України було створено Telegram-бот «Дитина не сама» (https://t.me/dytyna_ne_sama_bot) для допомоги тим дітям, які опинилися у воєнний час у складних ситуаціях. Вказаний координаційний штаб було започатковано за ініціативою народних депутатів та уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації. До його складу ввійшли: співголови – Міністр соціальної політики України та Радник – уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, а також члени – Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представники різних міністерств, Національної поліції, Державної прикордонної служби, Офісу Генерального прокурора, підкомітету у справах сім'ї та дітей Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, освітній омбудсмен України, представники міжнародних організацій, громадянських об'єднань та незалежні експерти.

Призначенням штабу було визначено координацію роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо евакуації, створення безпечних умов та забезпечення прав під час воєнного стану [4, с. 11-12].

У травні 2025 р. Президентом України Володимиром Зеленським з метою утвердження охорони дитинства як загальнонаціонального пріоритету, посилення міжнародної співпраці у сфері захисту прав дітей підписано Указ від 30.05.2025 р. № 355/2025 «Про День захисту дітей». Цим актом встановлено, що Днем захисту дітей в Україні є 20 листопада – день, коли міжнародна спільнота відзначає Всесвітній день дитини, започаткований Організацією Об'єднаних Націй (день ухвалення Генеральною Асамблеєю ООН у 1989 році Конвенції про права дитини) [5].

Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України разом з Національним інформаційним бюро, Офісом Генерального прокурора, Національною поліцією України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Офісом Президента в особі радниці-уповноваженої з прав дитини і дитячої реабілітації були об'єднані зусилля задля створення платформи «Діти війни». Інформаційно-аналітичну підтримку команді надано проєктом Уряду Канади «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe).

Це єдина платформа, на якій зібрана інформація про дітей, які постраждали внаслідок війни (загиблі, поранені, зниклі безвісти, епортовані), а також інформація про випадки, коли дітей вдалося розшукати і повернути.

Крім того, платформа слугує каналом повідомлення правоохоронним

органам (зокрема Національній поліції України, Офісу Генерального прокурора), а також Національному інформаційному бюро про випадки зникнення дитини, злочину, скоєного проти дитини, виявлення дитини без супроводу дорослих, депортації, примусової зміни громадянства та документів та інші порушення прав дитини під час війни через реєстрацію звернень на сайті [6].

З вищенаведеного випливає, що інституційний складник не обмежується державними органами, їхніми службовими й посадовими особами, а є правовим тому, що вказані інститути організовані та функціонують за допомогою права й інших юридичних засобів.

Отже, інституційну складову механізму охорони прав дитини в умовах збройної агресії складають державні органи (наділені державно-владними повноваженнями), органи місцевого самоврядування, а також недержавні організації – адвокатура, правозахисні та громадські організації (включно з міжнародними).

Список використаних джерел

1. Боняк В. О. Захист прав дитини як пріоритетний напрямок діяльності держави в умовах воєнного стану. *Права людини: методологічний, гносеологічний та онтологічний аспекти*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Дніпро, 8 грудня 2022 р.). Дніпро: ДДУВС, 2023. С. 14-17.
2. Інформаційна довідка щодо захисту прав дітей в умовах воєнних дій в Україні. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33673.pdf>.
3. Боняк В.О., Єрмоленко Я.В. Конституційна скарга як юридична гарантія прав і свобод людини в Україні: монограф. / В. О. Боняк, Я. В. Єрмоленко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 196 с.
4. Боняк В.О. Захист прав та інтересів дітей в Україні в умовах збройної агресії російської федерації: сучасні виклики. *Захист прав та інтересів дітей і жінок в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 квіт. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 11-13.
5. Про День захисту дітей : Указ Президента України від №355/2025. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3552025-55141>
6. Лубінець Д. Дії влади України, спрямовані на захист прав дітей. URL: <https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/dii-vlady-ukrainy-spriamovani-na-zakhyst-prav-ditei>.